

ФРОН

ТОВИ ТЕРОРИЗМА

„Трећи фронт” исламистичког тероризма изузетно подстиче такозвани домаћи (homegrown) тероризам малих група и појединаца који живе на тлу САД и Европе, чему претходи процес интензивне радикализације муслиманског становништва на тлу тих земаља, пре свега интернетом, али увек и кроз директне контакте екстремиста са њиховим потенцијалним следбеницима. Реч је о новој стратегији довођења у ванредно стање чак и веома снажних држава услед перманентног страха који осећају грађани тих држава због изненадних терористичких акција. Ванредно стање не само психолошки већ и економски исцрпљује сваку државу, а код њених грађана ствара уверење о немоћи и неспособности власти да их заштите. То повратно дестабилизује друштво и неминовно доводи до прекомпоновања политичке сцене.

Експерт при Европској комисији у Бриселу и директор Академије за националну безбедност, редовни професор Факултета политичких наука у Београду др Драган Симеуновић сматра да су узроци пораста екстремизма и тероризма у Европи бројни и да варирају од земље до земље. Главни узрок је, према његовом мишљењу, постојање тероризма као глобалног феномена. За магазин „Одбрана” професор Симеуновић коментарише феноменологију тероризма као главне безбедносне претње цивилизацијским тековинама Запада и упозорава на изазове с којима се Србија може суочити у будућности, нарочито после најављеног „пада” такозване Исламске државе и масовнијег повратка њених бораца који потичу с простора Балкана.

◉ *Европа је постала центар учесних терористичких напада током последњих година. Шта су узроци тога?*

– Некада је тероризам био изразито локални или регионални феномен,

а данас, захваљујући пре свега замаху исламистичког екстремизма, он угрожава целу планету. Посебно су на удару неки континенти, Азија, Африка и Европа, али се данас нико више не може сматрати безбедним. Донедавно је Европа патила углавном од „свог” тероризма, било да је сепаратистички или идеолошки фундиран. Нерешени етнички проблеми, чак и у највећим европским земљама попут Велике Британије, Шпаније или Француске, створили су дуготрајна жаришта сепаратистичког тероризма на њиховом тлу, од којих нека егзистирају дуже од века. Терористи ИРА у Северној Ирској, ЕТА у шпанској провинцији Баскији или корзикански националисти у Француској се повремено примире, и таман када се помисли да ће тероризам бити замењен успешним преговорима и миром, они поново нападну, изазивајући не само у тим срединама, већ често и у околним европским државама, велики страх и дуготрајно ванредно стање.

Покушај признавања Косова и Метохије као посебне и самопрокламо-

ване државе је повећао апетите етно-сепаратистичких покрета и терориста у Европи, и то у тој мери да су се неки сепаратистички процеси који су се сматрали угушеним обновили с великом жестином и већим амбицијама. Пример је шпанска провинција Каталонија, у чијем се главном граду, Барселони, на улицама често зна наћи и више од милион демонстраната који захтевају отцепљење и стварање независне државе, иако више од три деценије тога није било. Европа није изузетак. У свету постоји 3.600 етничких група које су смештене у њима тесне и неприкладне оквире нешто више од 190 држава, и из којих би хтеле да утекну, али само на државно-организационом, а не и на територијалном плану. Оне у својим плановима задржавају право на онај део територије за који мисле да им као етничкој посебности припада, а све већи број етничких група спреман је да за реализацију циљева користи и насиље, урачунавши и тероризам.

Та врста тероризма не само да се неће угасити већ, нажалост, има своје и те како озбиљне перспективе у 21. веку. Уосталом, сведоци смо непрекидног стварања нових држава и поред напора значајних међународних фактора да се то не догоди. С друге стране, не само велике, већ и мање, махом регионалне силе и суседне земље, подстичу ову врсту тероризма у неком „свом” делу света јер су руковођене геостратешким интересима.

◉ *У Европи су традиционално биле главне терористичке организације с левим идеолошким предрезанком појачују „Црвених бригада”.*

– Када је реч о идеолошки заснованом тероризму на тлу Европе, левицарски је доминирао седамдесетих и осамдесетих година прошлог века, и данас је потпуно замро. Ту и тамо имамо спорадичне акте насиља анархистичких група и екстремних припадни-

ка нових друштвених покрета, пре свега бораца за права животиња, који неком повременом насилном акцијом више наговештавају могућност тероризма те врсте него што се ради о истинском тероризму.

Уништене су у потпуности велике терористичке организације те врсте на тлу Европе, од којих су неке, попут „Црвених бригада“, бројале више од 10.000 чланова. Последња из тог ешалона била је левичарска терористичка организација „17. новембар“, која је харала на тлу Грчке неколико деценија, а уништена је у интересу безбедног одржавања Олимпијских игара у Атини.

Овај тип тероризма у свету доживљава значајну осеку. Чувена „Јапанска црвена армија“, која је својевремено деловала на три континента, данас скоро и не постоји, а левичарске групе на тлу САД, попут „Црних пантера“ и „Метеоролога“, одавно су ликвидирани. Левичарски тероризам у некој значајнијој мери постоји још само на тлу Латинске Америке, а опстао је и у Азији, али спорадично.

❏ Долази ли време фашистичких терористичких организација?

– Када говоримо о другој варијанти идеолошког заснованог тероризма, који се обично назива десничарским, ствари стоје сасвим другачије, поготово његова перспектива.

За разлику од левичарског екстремизма, који је изгубио перспективу после распада СССР-а и осталих социјалистичких држава, десничарски екстремизам сваког дана све више бубри, претећи да постане нови баук и Европе и света. Њега потхрањују предрасуде и мржња према другим народима, расама и туђим религијама, а поготово му

на руку иду изненадни безбедносни изазови, као што су актуелне миграције, које на тло Европе у великим таласима доносе људе друге боје коже, другачијих религија и цивилизацијских погледа на свет. Њихова присутност изазива забринутост аутохтоних житеља Европе за свој стандард и безбедност. Страх од странаца друге расе и вере и, уопште, свака ксенофобија, главна су база раста и егзистирања десничарског екстремизма. Он се јавља и својој средини нуди као заштитник, спреман да се за њено добро служи и насиљем које врсте, чак и тероризмом. О томе сведочи и све већа наклоност бирачког тела екстремистичким десничарским партијама широм Европе. Разумљиво је да догађаји који су се одиграли на тлу Француске, Белгије и Немачке прошле и ове године, када су терористи на разне бруталне начине убили пар стотина недужних људи, доведу до фрустрације и све већег, мада не и претежног окретања бирача политици чврсте руке, коју нуди екстремна десница, обећавајући протеривање миграната из својих држава. Међутим, живимо у времену у коме насиље и прогони људи морају бити замењени демократским средствима превазилажења напетости у оквирима сваке, нарочито европске средине. Иако демократски путеви решавања проблема захтевају више стрпљења, времена и новца, они су примеренији људском роду и треба им дати предност над политиком насиља.

За то имамо примере и на Балкану. Сетимо се како смо се ми овде, у Србији, осећали када су нам сународнике протеривали десничарски сепаратисти у акцијама попут „Олује“, с наме-

рама да створе етнички чисту Хрватску, или када су албански шовинисти и расисти предвођени лидерима ОВК протеривали с Косова и Метохије Србе, Роме и остале припаднике неалбанских етничких група. Био је то неонацизам у свом најстрашнијем виду.

Ипак, то није разлог да се десница, пре свега умерена, у потпуности осуђује или чак забрани. Важно је да јој се не дозволи чињење насиља, ни вербалног ни физичког. У неку руку је добро што демократија омогућава да се на тлу Европе јавно испоље у форми великих протестних скупова пригушене националистичке и десничарске страсти – јер бисмо иначе имали велики број десничарских организација с којима би било много теже изаћи на крај него с демонстрантима.

Код нас, на срећу, нема пораста ни броја ни припадника десних екстремистичких организација, као ни испољавања десничарског екстремизма кроз тероризам, нарочито када је реч о односу према мигрантима. Разлог је што смо на Балкану више заокупљени нашим непосредним суседима и пре испољавамо агресивна осећања према њима због нагомиланих нерешених проблема из прошлости, а углавном поводом актуелних политичких инцидента, тако да су мигранти и њихова присутност за сада у другом плану.

Балкан се разликује од Европе јер у појединим његовим државама или срединама већ потпуно господари екстремистичка десница, без обзира на то како себе називају странке које су у тим земљама и срединама на власти. Пре свега мислим на Хрватску, Босну и Херцеговину, Црну Гору и Македонију, као државе, те на Косово, као средину.

У њима се не само жилаво на власти одржава национализам, већ се у значајној мери обнављају клерофашизам и расизам.

Европа ће се у скорој будућности са сваким новим таласом миграната све више суочавати с десничарским екстремизмом и тероризмом, као реактивним феноменом, и неће јој бити лако да се избори с њим.

О Ово је ипак време исламског тероризма?

– Највећа опасност по Европу и свет у целини ипак прети од исламистичког тероризма. Назив исламски тероризам није прикладан јер може да вређа осећања верника, док реч исламистички указује да је реч о политичкој интерпретацији ислама. Ова врста тероризма је, за разлику од оних који

ки терористи су временом створили, муџахединском борбом и тероризмом, такозвани други фронт у земаљама попут Босне и Херцеговине, Чеченије или Авганистана, као и у низу земаља широм света у које су стигли вођени идејом оружане солидарности са својом муслиманском браћом.

Затим је, у новије време, вољом Ал Каиде и њених наследница типа такозване Исламистичке државе (ИСИС) отворен и „трећи фронт“, који исламистички терористи пројектују и реализују на тлу „непријатељских земаља“, као што су САД, европске земље – чланице НАТО-а и све остале чија војска активно учествује у борбама на страни САД, а одскора и Русије на простору Блиског истока. Терористичке акције изводе или убачени терористи или му-

редно стање чак и веома снажних држава, услед перманентног страха који осећају њихови грађани због изненадних терористичких акција, које драстично ремете њихов начин живота и организације друштва. Рецимо, моћна држава као што је Француска још увек је у ванредном стању, које је прогласила поводом терористичких напада у Паризу у новембру 2015. године, и питање је када ће бити укинута. Оно и психолошки и економски исцрпљује државу, а код грађана ствара уверење о немоћи и неспособности власти да их заштите, односно да сачувају њихове животе и имовину од терористичког дивљања. То повратно дестабилизује друштво и неминовно доводи до радикалног прекомпоновања политичке сцене.

О Исламистички екстремизам и тероризам нису заобишли ни Србију?

– Нажалост, то је тачно, а може се очекивати, у зависности од сплета међународних околности, и евентуална експанзија исламистичког екстремизма на тлу Србије. Није реч само о Санџаку, односно рашко-полимској области и југу Србије. Данас вахабита имате и у Београду, Новом Саду, Зрењанину, Суботици и осталим местима. Осим тога, екстремисти нису само вахабити, па је погрешно сматрати да је њихов број уједно и број екстремиста. Нису сви вахабити и екстремисти, а још мање су аутоматски терористи, иако су они главна база њиховог регрутовања на Балкану. Није мали број екстремиста који се налазе и у званичним институцијама попут Исламске заједнице. Нова опасна појава јесу и такфири, који себе виде као савест и мач ислама на овим просторима, а и један број екстремних салафиста, који притом себе не виде као вахабите. Они су потенцијални терористи. Ново је и то да имамо све већи број Рома, као и конвертита из хришћанске вере међу исламистичким екстремистима.

Ипак, за сада можемо бити више него задовољни, посебно кад погледамо број екстремиста у БиХ, Македонији или на простору Косова и Метохије. О томе најбоље говоре бројке. Док је на стотине добровољаца из БиХ или с

СНИМАО ГОРАН СТАНКОВИЋ

попут етносепаратистичког и десничарског остају углавном везани за тло с којег су поникли, толико распрострањена и има довољно моћи и присталица да је одавно прешла у глобалну офанзиву, јер се с Блиског истока, као свог родног тла, распрострла по целом свету, с намером да угрози, пре свега, САД и европске земље као њене савезнице, али све више и Русију, а у перспективи и Кину.

Некада везани за земље Блиског истока као своју колевку, исламистич-

слимани – држављани тих угрожених земаља.

„Трећи фронт“ исламистичког тероризма изузетно подстиче „домаћи“ (homegrown) тероризам малих група и појединаца који живе на тлу САД и Европе, чему претходи процес интензивне радикализације муслиманског становништва на тлу тих земаља, пре свега интернетом, али увек и кроз директне контакте екстремиста са њиховим потенцијалним следбеницима. Реч је о новој стратегији довођења у ван-

Косова и Метохије отишло да се бори на блискоисточно ратиште, из Србије их је тамо 28, укључујући и две жене. Погинуло је 11, а вратило се десет. Троје је ухапшено и чека суђење, троје је побегло на Косово и Метохију, двоје у Аустрију, а један је ухапшен у Грчкој после одласка из Шведске.

Повратници су најопаснији. Они који тек намеравају да иду на страна ратишта обично су верски занесењаци, без искуства у борби, чак и без искуства у руковању оружјем. Када се врате, они су искусни ратници, терористи с ко зна колико убијених људи иза себе. Зато су повратници с ратишта под одговарајућом присмотром, тим пре што делују на нове потенцијалне добровољце као узор.

Q *Какви безбедносни изазови очекују свиет и Србију у 2017. години?*

– У 2017. ће бити мало безбедносних изазова који ће се тицати света, а да се не тичу и нас. Рецимо, проблем блискоисточног ратишта. Иако велике силе, пре свега Русија и САД, најављују завршетак рата у Сирији, рачунајући с брзим поразом такозване Исламске државе, тешко је да ће се тај конфликт окончати за најављених шест месеци. За то време она се може протерати из још неколико стратешки важних градова, али ће још дуго држати велику територију, данас око 80.000 квадратних километара, што је веће од површине Хрватске, Холандије или Словачке. Регуларне сиријске трупе, иако консолидоване, немају снаге да држе ванградску територију и стратешки мање важне градове. То показује случај поновног освајања културолошки изузетно важног, али стратешки небитног града Палмире. Уз то, на блискоисточном ратишту, које се може посматрати као геостратешка целина, иако обухвата просторе више држава – Сирије, Ирака и Авганистана, делује велики број наоружаних група различитих интереса, које није лако ускладити. Довољно је поменути борбу за превласт шиита и сунита и државотворне амбиције Курда, који су користећи слабост сиријске државе већ створили на њеном тлу своју аутономну покрајину. Такву имају њихови сународ-

ници у Ираку, што Турска доживљава као огромну претњу по свој територијални интегритет, будући да највећи део Курда живи на њеној територији с намером да створи своју државу силом.

Такође, ни крхка слога САД и Русије, када говоримо о уништењу такозване Исламске државе, неће дуго трајати, поготово када на ред дође питање избора, што значи одржавање Асада на власти. Та њихова неслога ће се, по правилу, одразити и на нас у форми обостраних притисака.

Због свега тога могуће је да се напетости на блискоисточном тлу продуже, а није искључено ни територијално прекомпоновање ове области. Може се очекивати да ће Русија задржати утицај, дакле и своје базе у Сирији, а да ће САД наставити да контролишу Ирак и Авганистан.

Ситуацију додатно компликују и амбиције суседних земаља, пре свега Ирана и Турске, да из окончања конфликта у Сирији извуку што веће користи. Док је Иран усредсређен на заштиту, што значи и унапређивање политичког положаја шиитске популације у будућој сиријској држави, Турска има много сложенији задатак да спречи стварање курдске државе. То је, уосталом, и био главни мотив Турске да се приближи Русији, учествујући заједно у војним операцијама у Сирији. Да амбиције Курда не треба потцењивати, показује чињеница да се ова етничка група, која броји двадесетак милиона људи, после вишедеценијске борбе, у којој се обилако служила и тероризмом, изборила да од САД добије благослов за стварање независне аутономне покрајине на тлу Ирака, у којој увелико експлоатише богата налазишта нафте, не маре-

ћи за вољу и законе Багдада, а да је због својих оружаних акција против такозване Исламске државе на делу сиријске територије коју настањују Курди Русија дозволила Курдима да отворе неку врсту дипломатског представништва у Москви. Ердогану се од тога „диже коса на глави“, јер приближавање Курда двома великим силама није добар знак за турску државу која негира „курдско питање“.

Принуђена да због тога улази у савезе с Русијом, Турска, и поред додатне љутње на САД због заштите емигрантског лидера Гулена, ипак неће изаћи из НАТО-а, али ће усложнити положај јер се борбом против исламских радикалиста на тлу Ирака и Сирије замера сопственим радикалним верницима, будући да такозвана Исламска држава, као изразито сунитска организација, има још од свог настанка велики број симпатизера у Турској. Резултат тога јесте све већи број казних терористичких напада на Турску. Када се дода чињеница да у Турској борави више милиона миграната из ратом захваћеног региона, као и недавни покушај пуча, јасно је да позиција Турске није довољно стабилна, што се одражава и на стабилност региона, укључујући и Србију.

Q *Колико су миграције безбедносни изазов њо нас и регион, и на који начин?*

– Проблем миграције и миграната, после извесног затишја, поново прети. Реч је о двоструком процесу. С једне стране, Европска унија намерава да овог пролећа започне протеривање у Грчку свих миграната који немају азил, услед чега би Грчка требало да их проследи Турској, што неће бити лако и што ће, вероватно, створити кризну ситуацију која ће се рефлектовати и на

нашу земљу. Треба очекивати да одређен број миграната остане и у Македонији и Србији. С друге стране, Русија и САД у то време најављују војни слом такозване Исламске државе на блискоисточном ратишту, што ће узроковати да она с хибридног модела ратовања спадне на терористичке акције, које ће првенствено погађати Турску и Европу. После тог пораза добровољци из разних европских земаља, рачунајући и балканске државе, њих неколико хиљада, вратиће се у своје земље. Многи међу њима ће хтети да се освете Русији и Западу, као и свима који су их подржавали. И ми ћемо бити мета. Наивно је очекивати да ће само терористи-повратници, њих тридесетак с нашег тла, бити опасност. Повратници пореклом с Косова и Метохије, Босне и Херцеговине, Албаније или Македоније, којих има више од осам стотина, радије ће деловати у Србији него у својим срединама. После стицања међународног терористичког искуства, током боравка на Блиском истоку, више нису локалне фигуре, па ни њихове мете не могу бити локалног значаја.

О. *Да ли ће крај конфликта у Сирији значајно и крај миграција?*

– Бурни оружани завршетак конфликта у Сирији неминовно ће довести до новог, мада мањег таласа избеглица, који неће стати ни кад оружје утхне, јер се у тако разореној земљи, као и у Ираку, још дуго неће нормално живети, а сви поражени ће се плашити освете победника. Од 22 милиона сиријских држављана, само половина је још у својим домовима, а остали су мигранти или расељена лица. Јасно је да

су то околности које утичу на нас и нашу безбедност и захтевају да се као држава за такве догађаје припремимо како бисмо имали солидан безбедносни одговор. Већ сада би због клаустрофобичне мигрантске политике наших суседа требало примењивати другачији принцип када је реч о протоку миграната кроз Србију. Уместо досадашњег принципа „колико миграната уђе, толико треба да изађе“, који очито више не функционише, треба почети с применом принципа „колико миграната изађе, толико може да уђе“, иначе ћемо ускоро имати веома велики број миграната на свом тлу с тенденцијом њиховог трајног задржавања, за шта нисмо економски способни и што може постати озбиљан безбедносни проблем. Наиме, кад такозвана Исламска држава буде поражена, немали број њених припадника, не само добровољци из европских земаља, неће имати где да оде и сакрије се сем у мигрантској колони за Европу, где ће се најекстремнији међу њима светити за пораз и за рушење сна о обнови калифата. Тероризам је одавно постао свакодневица у Турској и у многим европским земљама, тако да треба учинити све да се не одомаћи и код нас, јер, нажалост, за то постоје одређени услови.

О. *Европска унија шире скоро нејрекидне терористичке ударе. Шта је основни проблем Европе у борби против тероризма и екстремизма?*

– Главни проблем Уније у борби против нарастајућег исламистичког екстремизма јесте недовољно централизовани систем безбедности, због

чега се борба против тероризма углавном одвија кроз посебне државне механизме. Колика је предност имати јединствени и хомогени систем безбедности показују примери земаља попут САД, а у последње време и Русије, које се релативно успешно носе с тероризмом. Безбедносна ситуацију у Европи додатно отежава и то што се још није решила економске кризе, јер безбедност има цену – кад нема довољно новца, нема довољно ни безбедности. Када порасте број екстремиста и миграната, неминовно порасту и безбедносни изазови. Тада број запослених у службама безбедности не може да остане исти или да се чак смањује...

О. *Какве су безбедносне последице свега овога по нас?*

– Није сваки безбедносни проблем Европске уније аутоматски и наш проблем, бар не у тој мери. Криза у Украјини, на пример, или енормни пораст екстремне деснице и њеног насиља у многим земљама Уније, немају превелик ехо у Србији. У њој је екстремна десница бројчано мала и не служи се систематично насиљем. Уопште, Србија може бити задовољна својим стањем безбедности и на спољном и на унутрашњем плану, ако се изузму учестали вербални политички инциденти у оба та домена. Ипак, и код нас је неопходно повећати број запослених у институцијама које се баве националном безбедношћу. У борби против тероризма превенција је апсолутно најважнија.

О. *Како процењујете будућност Европе и Србије када говоримо о регулисању безбедности?*

– Европа, што значи и Србија, мораће у будућности да се све више сама носи са својим безбедносним изазовима. Наиме, процеси на Далеком истоку, пре свега војно и економско јачање Кине и приближавање Русије и Јапана, условљавају САД да се све више извлаче и из средњоисточног региона, и из Европе и њених проблема, те да пажњу усмере на одржавање највећег изазова – истовременог економског партнерства с Кином и војног и економског баланса с њом. ■

Чедомир ПОПОВИЋ

